

ОПТИМІСТИЧНЕ БАЧЕННЯ МАЙБУТЬОГО МОЛОДІ КРИЗЬ ПРИЗМУ КОНТРОЛЮ

OPTIMISTIC FUTURE VISION THROUGH THE FEELING OF CONTROL

Оптимізм щодо майбутнього є одним із найважливіших показників особистого зростання, позитивної життєвої спрямованості на досягнення високих, нових, інколи навіть ризикованих цілей та чинником, що зумовлює особисту впевненість. Почуття контролю над ситуацією значно підсилює вплив оптимістичних переконань людини на загальну задоволеність особистим життям. Коли людина самостійно налаштовує управління власним життєвим спектром, є цілеспрямованою та задоволеною якістю її життя, вона оптимістично налаштована та переживає високий рівень особистого контролю над тим, що відбувається у довіллі. Автори дослідили, що коли особа сильно прагне контролювати ситуацію, тоді вона дає більш оптимістичні передбачення наслідків ситуації, особливо коли передбачає особисту винагороду. Особи із високими показниками бажання контролю ставили для себе вищі цілі порівняно з особами із низькими показниками контролю. Інколи надмірний оптимізм може призводити до менш реалістичної оцінки можливостей ситуації.

Оптимістичні переконання можуть збільшувати продуктивність. Особи із високим бажанням контролю швидше виконували поставлені завдання у зв'язку з оптимістичними часовими переконаннями. Метою цієї статті є висвітлення на теоретичному рівні та виявлення на емпіричному особливостей взаємопов'язаностей оптимістичного налаштування стосовно майбутнього та почуття особистого контролю у сучасній українській молоді. Досліджуючи кореляційні взаємопов'язаності, було виявлено такі зв'язки, як: загальна оцінка особистісного майбутнього прямо залежить від внутрішнього Я контролю, надмірного Я контролю. Зв'язок оцінки майбутнього країни пропорційно пов'язаний із внутрішнім Я контролем та гедоністичним ставленням до теперішнього. Можна зробити припущення, що контроль над своєю поведінкою та ризиковане ставлення до власного часу життя, тобто байдужість до подальших наслідків своєї поведінки, прямо впливає на оцінку майбутнього країни. Пряму кореляційну залежність виявлено між орієнтацією на майбутнє та внутрішнім я контролем та з контролем роботи, котра виконується. Перспектива подальших наукових досліджень полягає у більш деталізованому та розширеному вивченні визначників особистого пережи-

вання контролю та оптимістичної налаштованості на майбутнє.

Ключові слова: оптимізм, почуття контролю, особисте бачення майбутнього, бачення майбутнього країни, молодь.

An optimistic approach to the future is one of the most important indicators of personal growth. It gives positive life motivation to achieve ambitious, new, sometimes risky, purposes. Optimism is one of the reasons for self-conscience. Control feeling in a situation influences a person's optimistic biases and common personal life satisfaction. The person who could manage his or her own life events is purposeful and life's quality satisfied, he or she is optimistic and has a high level of feeling of control on environmental circumstances. Authors who researched that he or she strongly wanted to control the situation made a more optimistic prediction about the situation effects, especially when profit was predicted. People with a strong desire for control set a more ambitious goal, comparing to people who have a weak desire for control. The motivation for fast implementation could increase optimistic bias. Sometimes over-optimistic approach can cause less realistic estimation of different possibilities. Optimism could increase personal efficiency. People with a strong desire for control perform faster their tasks because of their optimistic approach to time. The main purpose of this article is an investigation of the theoretical and empirical level on the correlation between the optimistic approach to the future and personal control feeling in modern Ukrainian Youth. The study included 68 participants of different sexes with age variety from 16 to 17 years old who study at Secondary School No. 2 in L'viv. Result detected the positive correlation: between the common estimation of personal future vision and inner control feeling and over-control feeling. Common estimation of the country's future vision correlated with inner control feeling and hedonistic relation to present time. This result shows that personal life control and risky approach to actual life decisions (without analysing the actual consequences) positively influence the evaluation of the country's future vision. A positive correlation existed between the orientation of the future and inner control and control of work performance. We could be more detailed in studying the predicates of personal control feelings and future vision in future research.

Key words: optimism, feeling of control, personal future vision, country future vision, modern youth.

УДК 159.9.072.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.43>

Орищин-Буждиган Л.С.
к.психол.н.,
доцент кафедри психології управління
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Вступ. Сучасні молоді люди повинні прийняти складність вибору свого шляху у сучасному житті. Вони водночас вирішують проблеми з особистою нестачею самоідентичності, що виникає під час дорослішання та розвитку. На додачу до цього молоді особи

також зіштовхуються із кризою самоідентичності, котра спричинена сучасними обставинами, постійними змінами та тотальною нестабільністю. Активна діяльність, котра є необхідною для подолання нестачі самоідентичності, повинна поєднуватися із пошуком

шляхів виходу із кризи, що існує у соціальному доквілі. Можливість втратити своє «Я» через надмір проблем із самоідентичністю є однією із небезпек такого кризового стану, але водночас є можливості створення нової життєвої стратегії, котра працюватиме для вирішення обох цих видів проблем (Р.Ф. Баумейстер, Й.П. Шапіро, Д.М. Тайс) [1]. Оптимістична спрямованість щодо особистого майбутнього та почуття контролю над життєвими подіями на особистому рівні та на рівні соціуму можуть виконувати роль захисного механізму щодо стресових станів у кризовому суспільстві.

Теоретична база дослідження. Способи та шляхи оптимістичного планування майбутнього розглянуто та проаналізовано у наукових публікаціях Р.К.Ф. Сан та Д.Т.Л. Шек, У. Бека, Н. Фішбейна та І. Айзена [14; 2; 9]. Проблема-тикою вивчення психологічних аспектів переживання контролю у особистому житті крізь призму оптимістичного налаштування займалися С.Дж. Фергюсон, А.Д. Гудвін, Д. Каріфіо, Л. Рудес, Е.Дж. Пікок, Т.Д. Дарвіл [8; 5; 12; 7].

Оптимістичний підхід до майбутнього є своєрідним спрямуванням для молоді до побудови довготермінових цілей, є певним стимулятором для активної діяльності у ситуаціях подолання наслідків стресу, оскільки очікування щодо майбутніх наслідків ситуації позитивні і можна сміливо боротися із тимчасовими негараздами [14; 3]. Оптимізм щодо майбутнього є одним із найважливіших показників особистого зростання, позитивної життєвої спрямованості на досягнення високих, нових, інколи навіть ризикованих цілей та чинником, що зумовлює особисту впевненість у тому, що досягнення запланованого є високоімовірним та докладені до цього зусилля не будуть змарнованими [14; 13].

Внутрішні переконання (відчуття контрольованості) та індивідуальні відмінності (попередній досвід) значимо модифікують оптимістичні переконання [6]. С.Дж. Фергюсон та А.Д. Гудвін, ґрунтуючись на проведених емпіричних дослідженнях, констатували, що почуття контролю над ситуацією значно посилює вплив оптимістичних переконань людини на загальну задоволеність особистим життям. Коли людина самостійно налаштовує управління власним життєвим спектром, є цілеспрямованою та задоволеною якістю її життя, вона оптимістично налаштована та переживає високий рівень особистого контролю над тим, що відбувається у доквілі [8]. Е. Дж Пікок, покладаючись на дані емпіричних досліджень, переконує, що оцінка показників особистого контролю визначається загальним рівнем оптимістичного скерування людини [12]. Томас Дж. Дарвіл досліджував взаємодію оптимізму, контролю та властивостей темпераменту (нейротизму). Результати автора

показують, що оптимістично переконані особи, котрі вірять, що у їхньому житті із великою ймовірністю переважатимуть позитивні події, а негативні події при цьому є малоімовірними, переживають сильний контроль над подіями, що стаються у їхньому житті, також вони меншою мірою схильні до нейротизму [7].

Т. Халкельсвік, М. Рогнальдсен, К.Х. Тейген вважають, що коли існує мотивація виконати завдання швидко, особи із високим рівнем особистого контролю дають більш оптимістичні передбачення (оцінки) стосовно виконання такого завдання, аніж респонденти із низьким рівнем контролю. Почуття сили у певній життєвій ситуації також зумовлює оптимістичніші переконання [10].

Деякі люди більшою мірою схильні до оптимістичних передбачень, але цей ефект зумовлений ситуацією. Автори дослідили, що коли особа сильно прагне контролювати ситуацію, тоді вона дає більш оптимістичні передбачення наслідків ситуації, особливо коли передбачає особисту винагороду. Особи із високими показниками бажання контролю ставили для себе вищі цілі порівняно з особами із низькими показниками контролю. Мотивація до швидкого виконання може збільшувати показники життєвого оптимізму. Інколи надмірний оптимізм може призводити до менш реалістичної оцінки можливостей ситуації.

Оптимістичні переконання можуть збільшувати продуктивність. Особи з високим бажанням контролю швидше виконували поставлені завдання у зв'язку з оптимістичними часовими переконаннями [10].

На переконання інших авторів (Мін Кеєонг Сам, Аркес Хол Р.) люди часто вважають, що контролюють майбутнє проєктів, котрі реалізують, та вони недооцінюють час, який потрібно витратити на виконання проєкту. Таку тенденцію до генерування оптимістичних передбачень визначають як планування помилок. Оптимістичні переконання часто стосуються проєктів із довготривалою реалізацією, а песимістичні передбачення – для проєктів із короткотривалою. Виділяють дві можливі причини оптимістичних передбачень:

1. Особа ігнорує попередній відносний досвід.

2. Особа має упереджену пам'ять стосовно минулого відносного досвіду.

Люди часто не співставляють актуальний досвід із минулим тоді, коли роблять передбачення на майбутнє. Оптимізм зменшується, коли потрібно оцінити майбутні події з точки зору спостерігача, а не виконавця. Люди часто переоцінюють імовірність появи оптимістичних подій у процесі реалізації особистих планів [11].

Метою цієї статті є висвітлення на теоретичному рівні та виявлення на емпіричному особливостей взаємопов'язаностей оптимі-

стичного налаштування стосовно майбутнього та почуття особистого контролю у сучасній українській молоді.

Робоча гіпотеза полягала у припущенні про наявність значимих зв'язків поміж оптимістичним ставленням до майбутнього та показниками контролю, що відчувають молоді люди м. Львова.

Виклад основного матеріалу. У емпіричному дослідженні використано такі методики.

Авторська методика «Міра Суб'єктивного Контролю». Методика розроблена для вивчення рівня самоконтролю особистості. Ця методика складається із сорока тверджень, що описують певну частину подій, думок і емоцій, що трапляються у щоденному житті кожної людини, та семиступінчастої шкали оцінки кожного твердження: неправда (невірно), трішки неправдиво (невірно), в дечому неправдиво, нейтрально, трішки правда, в дечому правда, повністю правда. Авторський метод ґрунтувався та був сформований на основі методики «Віра в рівень самоконтролю (ВРСК)» автора Джой Л. Бернерберга [4]. Цей опитувальник складається з тверджень, які описують можливі уявлення щодо самого себе, інших і життя загалом. Досліджувані повинні вибрати шкалу, яка найкраще описує їхнє ставлення (повністю вірно, відповідає моїм переконанням, частково вірно, інколи вірно, рідко підходить мені, зовсім мені не відповідає). Методика вимірює три обсяги самоконтролю. Загальний зовнішній контроль (F1) вимірює міру, до якої людина вірить в те, що її результати є створені нею (внутрішньо детерміновані) або створені долею чи іншими людьми (зовнішньо детерміновані). Перебільшений вимір контролю (F2) вимірює завищену віру в самоконтроль. Бого-посередній вимір (F3) вимірює віру в те, що Бог завжди керує результатом та діяльністю людини. Цей рівень розмежує тих людей, які вірять, що вони не мають контролю, і тих, які вірять, що вони мають контроль над життям за посередництвом Бога [4].

Також було використано авторську методику «Шкала бачення майбутнього», яка базується на двох теоріях: теорії нереалістичного оптимізму Нейла Вейнштейна [15] та теорії установок, переконань Фішбейна та Айзена [9]. Методика складається з двох блоків питань: майбутнє особисте та майбутнє моєї країни. Респондент повинен оцінити кожне з тверджень два рази, а саме: першого разу потрібно було оцінити від нуля до десяти, де десять – максимальна оцінка того, наскільки твердження позитивне чи негативне для досліджуваного. Другий раз потрібно було оцінити ймовірність того, що ця подія може трапитись у майбутньому, аналогічно у шкалі від нуля до десяти, де десять – максимальна ймовірність. За міру нереалістичного опти-

мізму вважатимуться високі показники ймовірності, надані позитивно оціненим подіям (показник добутку – оцінка помножена на ймовірність майбутньої життєвої події, коливався у межах від 0 до 100) та низькі показники ймовірності для негативно оцінених подій [9].

Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZTPI) також використовувався у цьому емпіричному дослідженні. Він був створений Ф. Зімбардо спільно з А. Гонзалесом у 1997 році та діагностує систему відношення особистості до часу [16]. Також оцінюється відношення особистості до себе, свого досвіду, дійсності та майбутніх перспектив. Остаточна версія ZTPI містить 56 тверджень, що надійно відтворюють п'ять факторів опитувальника: негативне минуле – показує загальне негативне, відразливе сприйняття власного минулого; гедоністичне теперішнє – відображає ризиковане ставлення до власного часу життя і передбачає насолоду моментом, незважаючи на подальші наслідки своєї поведінки; орієнтація на майбутнє – вимірює загальну майбутню орієнтацію; позитивне минуле – цей фактор відображає тепле, сентиментальне відношення до минулого; фаталістичне теперішнє – виявляє фаталістичне, безпомічне відношення до життя.

З метою апробації та підтвердження робочої гіпотези про вплив оптимістичних переконань на молодь було досліджено 68 осіб віком 16–17 років різної статі, які навчалися у 11 класах Львівської середньої загальноосвітньої школи № 2 з поглибленим вивченням англійської мови. Більша частина досліджуваних була віком 16 років, а саме 37 осіб (54,4%), менша частина – школярі віком 17 років (45,6%). Серед досліджуваних переважали особи жіночої статі (57,4%), чоловіки становили 42,6% досліджуваної групи. Дослідження

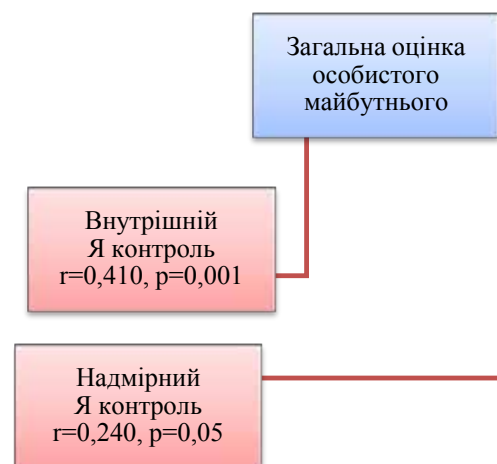

Рис. 1. Кореляційна плеяда показників оцінки особистісного Я контролю, надмірного Я контролю

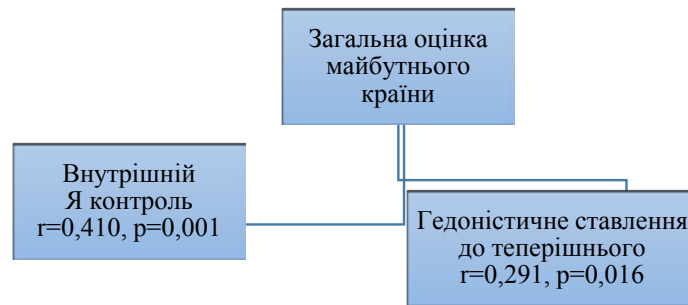

Рис. 2. Кореляційна плеяда показників оцінки майбутнього країни з внутрішнім Я контролем та гедоністичним ставленням до теперішнього

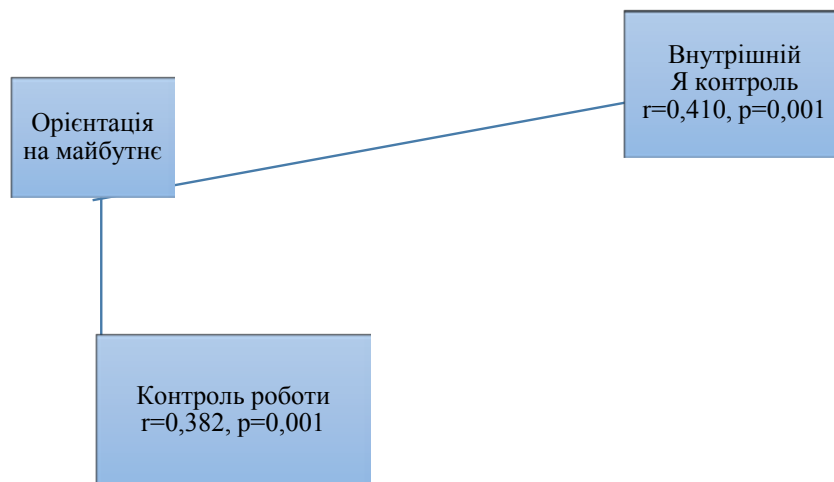

Рис. 3. Кореляційна плеяда показників оцінки орієнтації на майбутнє з внутрішнім Я контролем, контролем роботи

відбувалося у період з 16 жовтня по 22 листопада 2017 року. Групова форма роботи тривала по 90 хвилин з кожною групою (11-А, 11-Б та 11-В класи). Усі респонденти мають незакінчену середньо-спеціальну освіту.

Перевіримо, чи такі показники, як загальна оцінка особистого майбутнього, були пов'язані із надмірним контролем та орієнтацією на майбутнє.

Виявлено прямо пропорційну позитивну кореляцію між загальною оцінкою особистого майбутнього та внутрішнім Я контролем ($r=0,410$, $p=0,001$) (див. рис. 1), надмірним Я контролем ($r=0,240$, $p=0,05$). Тобто у досліджуваних загальна оцінка особистісного майбутнього прямо залежить від внутрішнього Я контролю, надмірного Я контролю.

Звернімо увагу на те, чи такі показники, як загальна оцінка майбутнього країни, були пов'язані з внутрішнім Я контролем та гедоністичним ставленням до теперішнього.

Виявлено прямо пропорційну позитивну кореляцію із показником оцінки майбутнього країни з внутрішнім Я контролем ($r=0,410$, $p=0,001$) та гедоністичним ставленням до теперішнього ($r=0,291$, $p=0,016$) (див.

рис. 2). Тобто у досліджуваних оцінка майбутнього країни прямо залежить від внутрішнього Я контролю та гедоністичного ставлення до теперішнього. Можна зробити припущення, що контроль над своєю поведінкою та ризиковане ставлення до власного часужиття, тобто байдужість до подальших наслідків своєї поведінки, прямо впливає на оцінку майбутнього країни.

Перевіримо, чи такі показники, як орієнтація на майбутнє, були пов'язані з внутрішнім Я контролем, контролем роботи.

Виявлено пряму пропорційну позитивну кореляцію між орієнтацією на майбутнє та внутрішнім Я контролем ($r=0,410$, $p=0,001$) (див. рис. 3) та контролем виконання роботи ($r=0,382$, $p=0,001$). Тобто у досліджуваних орієнтація на майбутнє прямо залежить від внутрішнього Я контролю, контролю роботи.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, під час дослідження кореляційних взаємопов'язаностей виявлено такі зв'язки: загальна оцінка особистісного майбутнього прямо залежить від внутрішнього Я контролю, надмірного Я контролю. Зв'язок оцінки майбутнього країни пропорційно пов'язаний із внутрішнім Я контролем та гедоністичним

ставленням до теперішнього. Пряму кореляційну залежність виявлено між орієнтацією на майбутнє та внутрішнім Я контролем та з контролем роботи, котра виконується.

Такі результати можуть бути пояснені тим, що коли людина самостійно налаштовує систему управління власним життям, то у зв'язку з цим переживає високий особистісний контроль та є оптимістично налаштованою, за переконаннями С.Дж. Фергюсон, А.Д. Гудвіна та Е.Дж. Пікока [8; 12]. Такі пов'язаності почуття внутрішнього контролю, контролю діяльності та оптимістичних переконань є показниками психічного здоров'я опитаних молодих осіб (Т.Дж. Дарвіл) [7]. Та навіть більше, оптимістичні переконання додають сили та збільшують продуктивність сучасних молодих осіб (Т. Халкельсвік) [10], хоч дуже часто молодь переоцінює ймовірність здійснення оптимістичних подій у майбутньому (Кеонг Сем Міл, Нол, Р. Арпес) [11].

Перспектива подальших наукових досліджень полягає у більш деталізованому та розширеному вивченні визначників особистого переживання контролю та оптимістичної налаштованості на майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Baumeister R.F., Shapiro J.P., Tice D.M. Two kinds of identity crisis. *Journal of Personality*. No. 53 (3), 1985. Pp. 407–424.
2. Beck U. *Spółeczeństwo Rzyka*. Warszawa : Wyd. Naukowe Scholar. 2004, S. 372.
3. Benbenishty D.L.R., Refaeli T. Life satisfaction and positive perceptions of the future among youth at-risk participating in Civic-National Service in Israel. *Children and Youth Services Review*, Volume 34, Issue 10, 2012. Pp. 2012–2017.
4. Berrenberg J.L. The belief in personal control scale: A measure of God-mediated and exaggerated control. *Journal of Personality Assessment*, 1987, No. 51, pp.194–206.
5. Carifio J., Rhodes L. Construct validities and the empirical relationships between optimism, hope, self-efficacy, and locus of control. *Work*, 2002, No. 19.2, pp. 125–136.
6. Cho H., Lee J.S., Chung S. Optimistic bias about online privacy risks: Testing the moderating effects of perceived controllability and prior experience. *Computers in Human Behavior*, 2010, No. 26(5), pp. 987–995.
7. Darvill T.J., Johnson R.C. Optimism and perceived control of life events as related to personality. *Personality and Individual Differences*, 1991, No. 12.9, pp. 951–954.
8. Ferguson S.J., Goodwin A.D. Optimism and well-being in older adults: The mediating role of social support and perceived control. *The International Journal of Aging and Human Development*, 2010, No. 71.1. Pp. 43–68.
9. Fishbein M., Ajzen I. Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research. 1975. 575 p.
10. Halkjelsvik T., Rognaldsen M., Teigen K.H. Desire for control and optimistic time predictions. *Scandinavian journal of psychology*, 2012, No. 53(6), pp. 499–505.
11. Min K.S., Arkes H.R. When is difficult planning good planning? The effects of scenario-based planning on optimistic prediction bias. *Journal of Applied Social Psychology*, 2012, No. 42(11), pp. 2701–2729.
12. Peacock E.J.M., Wong P.T.P. Anticipatory stress: The relation of locus of control, optimism, and control appraisals to coping. *Journal of Research in Personality*, 1996, No. 30.2. Pp. 204–222.
13. Stoddard S.A., Zimmerman M.A., & Bauermeister J.A. Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African American youth. *American journal of community psychology*, No. 48(3-4), 2011. Pp. 238–246.
14. Sun R.C., Shek D.T. Beliefs in the future as a positive youth development construct: A conceptual review. *The scientific world journal*, 2012. Pp. 128–141.
15. Weinstein N. What does it mean to understand a risk? Evaluating risk comprehension. *Journal of the National Cancer Institute Monographs*, No. 25, 1999, pp. 15–20.
16. Zimbardo P.G., Keough K.A, Boyd J.N. Present time perspective as a predictor of risky driving. *Personality and Individual Differences*, 1997, No. 23, pp. 1007–1023.